



Sygn. akt III UK 101/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 kwietnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Piotr Prusinowski

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania P. K.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału we W.
o ubezpieczenie społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 4 kwietnia 2019 r.,
skarg kasacyjnych organu rentowego i odwołującego się od wyroku Sądu
Apelacyjnego [...]
z dnia 31 sierpnia 2017 r., sygn. akt III AUa [...],

**1. uchyla zaskarżony wyrok w punkcie I. w części dotyczącej
niepodlegania obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu i
rentowym oraz wypadkowemu przez wnioskodawcę w okresie od
dnia 17 maja 2011 r. do dnia 31 grudnia 2012 r. oraz w punkcie II. i
w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu [...] do
ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

2. oddala skargę kasacyjną wnioskodawcy.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we W. wyrokiem z dnia 5 grudnia 2016 r. oddalił odwołanie wnioskodawcy P. K. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału we W. z dnia 20 lipca 2016 r., obejmującej wnioskodawcę od dnia 17 maja 2011 r. obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi jako osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą oraz ustalającej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne od dnia 17 maja 2011 r. do dnia 31 grudnia 2015 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca posiada licencję syndyka nr [...] przyznaną mu w dniu 17 maja 2011 r. i nie dokonał zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych. W odpowiedzi na wezwanie organu rentowego z dnia 4 marca 2016 r. złożył wyjaśnienia, że zgodnie z decyzją Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (dalej jako KRUS) z dnia 13 sierpnia 2008 r. podlega dobrowolnemu ubezpieczeniu społecznemu rolników od dnia 8 sierpnia 2008 r. oraz że od grudnia 2011 r. pełni obowiązki kuratora, zarządcy, syndyka i tymczasowego nadzorcy sądowego w postępowaniach upadłościowych. Placówka Terenowa KRUS w J. potwierdziła, że od dnia 8 sierpnia 2008 r. wnioskodawca podlega na wniosek ubezpieczeniu społecznemu rolników jako rolnik prowadzący gospodarstwo rolne. Jednocześnie KRUS Oddział Regionalny we [...] zwrócił się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału we W. z prośbą o zajęcie stanowiska, czy z uwagi na posiadanie licencji syndyka wnioskodawca ma tytuł będący podstawą do objęcia go ubezpieczeniem społecznym w rozumieniu ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 300, dalej jako ustawa systemowa). Z kolei Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddziału we W. w dniu 22 kwietnia 2016 r. wniósł do KRUS Placówki Terenowej w J. o interpretację przepisów ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 299 ze zm.), w kontekście posiadania przez wnioskodawcę licencji syndyka i podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników. W odpowiedzi jednostka ta poinformowała, że system ubezpieczeń społecznych rolników jest systemem uzupełniającym do systemu ubezpieczenia powszechnego w związku

z czym posiadanie tytułu do podlegania powszechnym ubezpieczeniom społecznym wyłącza możliwość podlegania ubezpieczeniom społecznym rolników.

Przy takich ustaleniach faktycznych Sąd Okręgowy uznał odwołanie za nieuzasadnione. Sąd Okręgowy w pierwszej kolejności wskazał, że zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2011 r., II UK 378/10 (OSNP 2012 nr 15-16, poz. 204), okres podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym przez syndyka w rozumieniu art. 13 ust. 4 ustawy systemowej należy odnosić do okresu posiadania statusu syndyka, a nie do faktycznego wykonywania przez niego określonych czynności w toku toczącego się postępowania upadłościowego. W zakresie ubezpieczeń społecznych syndyk masy upadłości nie jest żadną z osób wymienionych w art. 8 ust. 6 ustawy systemowej, a podstawę podlegania przez niego ubezpieczeniom społecznym stanowi art. 6 ust. 1 pkt 5 tej ustawy w związku z art. 14 § 5 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe (jednolity tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.) oraz art. 157 ust. 4 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 2344 ze zm., dalej jako Prawo upadłościowe). Syndyk masy upadłości nie prowadzi pozarolniczej działalności gospodarczej w rozumieniu prawa ubezpieczeń społecznych (nie jest przedsiębiorcą) i z tego względu granice czasowe podlegania przez niego obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym zakreślało i zakreśla samo posiadanie statusu syndyka. Sąd Najwyższy w cytowanym wyżej wyroku stwierdził, że trudno przyjąć, aby podleganie przez syndyka obowiązkowo ubezpieczeniowemu miało być ograniczone wyłącznie do okresu, w którym faktycznie podjął on czynności wpisane w sferę jego obowiązków i uprawnień, co prowadzi do konkluzji, że podleganie przez syndyka obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym w okresie od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności pozarolniczej do dnia zaprzestania jej wykonywania w rozumieniu art. 13 ust. 4 ustawy systemowej należy odnosić do okresu posiadania statusu syndyka, a nie do faktycznego wykonywania przez niego określonych czynności w toku toczącego się postępowania upadłościowego. W konsekwencji Sąd Okręgowy uznał, że od dnia 17 maja 2011 r., tj. od dnia otrzymania licencji syndyka, do dnia 31 grudnia 2015 r., tj. do dnia obowiązywania art. 157 ust. 4 Prawa upadłościowego, wnioskodawca podlega ubezpieczeniom

emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu jak osoba prowadząca działalność pozarolniczą. Stąd podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz wypadkowe stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek (art. 18 ust. 8 ustawy systemowej), zaś podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne - kwota 75% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, które wskazano w sentencji zaskarżonej decyzji. W sprawie nie ma zastosowania art. 18a ust. 1 ustawy systemowej dotyczący preferencyjnej składki, gdyż jego regulacja obejmuje osoby prowadzące działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych, a wnioskodawca nie zalicza się do grona tych osób.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł wnioskodawca domagając się zmiany zaskarżonego wyroku i poprzedzającej go decyzji organu rentowego przez ustalenie, że w okresie objętym zaskarżoną decyzją podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu od dnia 1 stycznia 2013 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. oraz zmiany podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w tym okresie przez uwzględnienie prawa do preferencyjnej składki.

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych [...] wyrokiem z dnia 31 sierpnia 2015 r. zmienił zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję organu rentowego z dnia 20 lipca 2016 r. w ten sposób, że stwierdził, iż wnioskodawca P. K., jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym od dnia 1 stycznia 2013 r. do dnia 31 grudnia 2015 r., oddalając dalej idącą apelację (pkt I) oraz zasądził od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy kwotę 630 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt II).

Według Sądu Apelacyjnego - przy bezspornym stanie faktycznym - istota sprawy sprowadzała się do wykładni art. 157 § 4 Prawa upadłościowego w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 2015 r. Zgodnie z tym przepisem syndyk, nadzorca sądowy, zarządca będący osobą fizyczną jest osobą prowadzącą pozarolniczą działalność w rozumieniu przepisów o systemie ubezpieczeń

społecznych oraz o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Sporne zatem było czy wnioskodawca, który w dniu 17 maja 2011 r. uzyskał licencję syndyka i został wpisany na listę syndyków podlegał od tego dnia ubezpieczeniom społecznym jako osoba prowadząca działalność gospodarczą, czy też od dnia wyznaczenia go do pełnienia takiej funkcji przez sąd do dnia zakończenia postępowania upadłościowego bądź zaprzestania wykonywania funkcji syndyka z innych przyczyn. Powołany przez Sąd Okręgowy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2011 r., II UK 378/10, zapadł w stanie faktycznym, w którym syndyk domagał się uznania, że ubezpieczeniom społecznym podlegał jedynie w okresie wykonywania konkretnych czynności w postępowaniu upadłościowym, a nie przez cały czas jego trwania. Sąd Najwyższy przyjął wówczas, że w specyfikę działalności syndyka nie jest wpisane wynikające z jego woli wykonywanie czynności powtarzających się, regularnie występujących i trwających, jak w przypadku osób wykonujących działalność gospodarczą, ale - w miarę potrzeb i wydawanych przez sędziego komisarza poleceń - czynności występujących w trakcie postępowania upadłościowego, co do zasady incydentalnie i nieregularnie. Trudno zatem przyjąć, aby podleganie przez syndyka obowiązkowi ubezpieczeniowemu miało być ograniczone wyłącznie do okresu, w którym faktycznie podjął on czynności wpisane w sferę jego obowiązków i uprawnień. Wszystko to doprowadziło Sąd Najwyższy do konkluzji, że podleganie przez syndyka obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym w okresie od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności pozarolniczej do dnia zaprzestania jej wykonywania w rozumieniu art. 13 ust. 4 ustawy systemowej należy odnosić do okresu posiadania statusu syndyka, a nie do faktycznego wykonywania przez niego określonych czynności w toku toczącego się postępowania upadłościowego.

Sąd Apelacyjny, kierując się rozważaniami dokonanyymi powyżej, przyjął, że dla podlegania ubezpieczeniom społecznym wnioskodawcy jako osoby prowadzącej działalność gospodarczą istotna jest data 16 grudnia 2011 r., kiedy został on ustanowiony przez Sąd Rejonowy we W. tymczasowym nadzorcą sądowym w sprawie VIII GU [...]. Ponieważ jednak od dnia 8 sierpnia 2008 r. wnioskodawca podlegał ubezpieczeniom społecznym rolników, to dopiero po przekroczeniu w 2012 r. przychodu granicznego, od dnia 1 stycznia 2013 r.

podlegał ubezpieczeniu społecznemu jako osoba prowadząca działalność gospodarczą (art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników). Wobec powyższego Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję organu rentowego w zakresie daty podlegania wnioskodawcy ubezpieczeniom społecznym w systemie powszechnym i oddalił apelację w części, w jakiej dotyczyła podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w wysokości określonej w art. 18a ustawy systemowej. Prawo do opłacania w okresie pierwszych 24 miesięcy kalendarzowych składek w wysokości nie niższej niż 30% kwoty minimalnego wynagrodzenia dotyczy jedynie osób określonych w art. 8 ust. 6 ustawy systemowej. W cytowanym orzeczeniu z dnia 12 lipca 2012 r., II UK 378/10, Sąd Najwyższy wyraźnie wskazał, że syndyk nie zalicza się do podmiotów, o których mowa w art. 8 ust. 6 tej ustawy.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniosły obie strony. Organ rentowy zaskarżył wyrok w części uwzględniającej apelację wnioskodawcy w punkcie I w zakresie zmiany wyroku Sądu Okręgowego i decyzji organu rentowego oraz w punkcie II, domagając się uchylenia zaskarżonego wyroku w zaskarżonym zakresie i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku w skarżonym zakresie i orzeczenia co do istoty sprawy oraz zasądzenia kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

W skardze kasacyjnej organ rentowy zarzucił naruszenie prawa materialnego:

1) art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 12 ust. 1 oraz art. 13 pkt 4, art. 18 ust. 8 i 9, art. 20 ustawy systemowej oraz art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 581 ze zm.) w związku z art. 157 ust. 4 Prawa upadłościowego w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 2015 r. w związku z art. 5a ust. 1 w związku z art. 5a ust. 10 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w związku z art. 5 ust. 1 ustawy systemowej, przez niewłaściwe zastosowanie i błędne uznanie, że wnioskodawca, jako osoba prowadząca działalność gospodarczą podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu jedynie w okresie od dnia 1 stycznia 2013 r. do dnia 31

grudnia 2015 r. i tym samym podstawa wymiaru składek na te ubezpieczenia powinna być ustalona tylko za ten okres, podczas gdy prawidłowa wykładnia i zastosowanie powołanych przepisów na tle ustalonego stanu faktycznego prowadzi do wniosku, iż otrzymując licencję syndyka w dniu 17 maja 2011 r. wnioskodawca uzyskał status syndyka, a nadto, że nie jest osobą prowadzącą działalność gospodarczą, o której mowa w art. 5a ust. 1 i 10 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, winien zatem ubezpieczeniom społecznym podlegać również w okresie od dnia 17 maja 2011 r. do dnia 31 grudnia 2012 r., a tym samym zasadne jest ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne również za ten okres;

2) art. 5a ust. 1 w związku z art. 5a ust. 10 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w związku z art. 157 ust. 4 Prawa upadłościowego, przez błędną wykładnię i przyjęcie, że syndyk będący osobą fizyczną jest osobą prowadzącą pozarolniczą działalność w rozumieniu art. 5a ust. 10 tej ustawy i tym samym stosuje się do niego art. 5a ust. 1 tej ustawy, podczas gdy prawidłowa wykładnia cytowanych przepisów jednoznacznie prowadzi do wniosków przeciwnych;

3) art. 13 ust. 4 ustawy systemowej w związku z art. 157 ust. 4 Prawa upadłościowego w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 2015 r., przez błędną wykładnię i przyjęcie, że dopiero data 16 grudnia 2011 r., tj. data ustanowienia wnioskodawcy przez Sąd Rejonowy we W. nadzorcą sądowym w sprawie VIII GU [...], wyznacza datę początkową jego podlegania ubezpieczeniom społecznym jako osoby prowadzącej działalność gospodarczą, podczas gdy prawidłowa wykładnia tego przepisu na tle ustalonego stanu faktycznego wskazuje, że datą początkową podlegania ubezpieczeniom społecznym winna być data otrzymania licencji syndyka.

Zdaniem organu rentowego, w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, sprowadzające się do pytania, czy syndyk, nadzorca, sądowy, o których mowa w art. 157 ust. 4 Prawa upadłościowego (w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 2015 r.), skoro są w rozumieniu przepisów ustawy systemowej i o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych traktowani jako osoby prowadzące pozarolniczą działalność, to czy jako takie same osoby

traktowani są również w myśl art. 5a ust. 10 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i czy tym samym ma do nich zastosowanie regulacja z art. 5a ust. 1 tej ustawy. Istnieje także potrzeba wykładni art. 5a ust. 10 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników przez ustalenie, czy syndyk jest osobą prowadzącą działalność gospodarczą w rozumieniu tego przepisu oraz art. 13 ust. 4 ustawy systemowej w związku z art. 157 ust. 4 Prawa upadłościowego w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 2015 r. i czy dla obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym syndyka, jako datę początkową przyjmuje się datę uzyskania przez niego uprawnień zawodowych, tj. otrzymania licencji czy też datę ustanowienia syndykiem przez sąd w danej sprawie.

Wnioskodawca zaskarżył skargą kasacyjną wyrok Sądu Apelacyjnego w punkcie I w zakresie oddalenia dalej idącej apelacji, domagając się uchylenia wyroku w zaskarżonej części i rozstrzygnięcia co do istoty sprawy przez zmianę wyroku Sądu Okręgowego oraz poprzedzającej go decyzji organu rentowego i ustalenie objęcia go preferencyjną stawką podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku w części zaskarżonej i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz zasądzenia od organu rentowego na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego polegające na błędnej wykładni art. 18a ust. 1 ustawy systemowej w związku z art. 157 ust. 4 Prawa upadłościowego w brzmieniu do dnia 31 grudnia 2015 r. i art. 32 Konstytucji RP, przez uznanie, że w stosunku do syndyka (zarządcy, nadzorcy sądowego) art. 18a ust. 1 ustawy systemowej nie ma zastosowania. W ocenie wnioskodawcy sam art. 157 ust. 4 Prawa upadłościowego nie ustalał żadnych ograniczeń dla traktowania syndyka jako przedsiębiorcy w systemie ubezpieczeń społecznych i nie stanowił, że w stosunku do osób wymienionych w tym przepisie stosuje się jedynie przepisy nakładające obowiązki wynikające z tych ustaw, a nie stosuje się uprawnień, które te ustawy nadają osobom ubezpieczonym.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organu rentowego wnioskodawca wniósł o oddalenie skargi i zasądzenie od organu rentowego na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W rozpoznawanej sprawie w pierwszej kolejności należy zauważyć, że wnioskodawca w apelacji kwestionował prawidłowość zaskarżonej decyzji organu rentowego oraz wyroku Sądu Okręgowego w części stwierdzającej, że podlega on ubezpieczeniom społecznym w okresie od dnia 17 maja 2011 r. do dnia 31 grudnia 2013 r. oraz domagał się ustalenia podstawy wymiaru składek w preferencyjnej wysokości (zgodnie z art. 18a ustawy systemowej) w okresie podlegania ubezpieczeniom społecznym, którego nie kwestionował, tj. od dnia 1 stycznia 2013 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. Tym samym zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny, zmieniając w punkcie I wyrok Sądu pierwszej instancji i poprzedzając go decyzję organu rentowego orzekł w istocie o niepodleganiu wnioskodawcy ubezpieczeniom społecznym w okresie od dnia 17 maja 2011 r. do dnia 31 grudnia 2012 r., a oddalając dalej idącą apelację przesądził o braku podstaw do ustalenia w okresie od dnia 1 stycznia 2013 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. podstawy wymiaru składek w preferencyjnej wysokości. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 4 sierpnia 2016 r., III UZP 11/16 (LEX nr 2086134 z glosą K. Antonowa, OSP 2017 nr 7-8, poz. 65), wskazał, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych zakres i przedmiot rozpoznania sądowego wyznacza przedmiot decyzji organu rentowego, a ocenie podlega orzeczenie sądu w nawiązaniu do wniesionego odwołania i treści zaskarżonej decyzji. Wobec powyższego organ rentowy mógł skutecznie zaskarżyć skargą kasacyjną wyrok Sądu Apelacyjnego uwzględniający w części apelację wnioskodawcy, mimo tak sformułowanej sentencji wyroku.

Odnosząc się do zarzutów skargi kasacyjnej organu rentowego rozważania rozpocząć trzeba od przypomnienia, że charakter prawny tytułu ubezpieczenia społecznego osób wykonujących czynności syndyka, nadzorcy sądowego czy zarządcy z uwagi na regulację zawartą w art. 157 ust. 4 Prawa upadłościowego był już rozważany w orzecznictwie Sądu Najwyższego. W wyroku z dnia 14 lutego

2008 r., I UK 257/07 (OSNP 2009 nr 9-10, poz. 126), Sąd Najwyższy odwołując się do art. 157 ust. 4 Prawa upadłościowego, który zaliczył syndyka będącego osobą fizyczną, do kręgu osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy systemowej oraz o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym, uznał, że syndyk nie jest przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów o działalności gospodarczej w rozumieniu art. 8 ust. 6 ustawy systemowej. Podkreślono, że podobny pogląd przeważa w literaturze z uwagi na definicję przedsiębiorcy zawartej w art. 4 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 2168 ze zm.), zgodnie z którą przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną - wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą czyli zarobkową działalność wytwórczą, budowlaną, handlową, usługową oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodową, wykonywaną w sposób zorganizowany i ciągły. Działalność syndyka nie wykazuje przejawów zorganizowania rozumianego jako wybór formy prawnej wykonywanej przedsiębiorczości, łączący się z dopełnieniem wszelkich obowiązków rejestracyjnych i ewidencyjnych (np. w zakresie wpisu do różnych rejestrów publicznych, obowiązków związanych z uzyskaniem koncesji lub zezwolenia, a także zawarciem umowy rachunku bankowego). Nadto, warunkiem uzyskania statusu przedsiębiorcy przez podmioty wskazane w art. 4 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej jest prowadzenie we własnym imieniu zorganizowanej i ciągłej działalności, służącej pozyskaniu korzyści majątkowej. Syndyk masy upadłości (podobnie zarządca masy upadłościowej) nie legitymuje się statusem przedsiębiorcy również z tego względu, że jego działalność nie jest prowadzona we własnym imieniu i na jego rzecz, lecz w imieniu zarządzanej masy upadłości i przede wszystkim w interesie sprawiedliwego zaspokojenia wierzycieli upadłego z funduszy masy upadłościowej (por. M. Szydło: Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim, Przegląd Sądowy 2002 nr 7-8, s. 2). Wobec tego syndyk jako zarządca masy upadłości nie jest osobą prowadzącą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej (por. K. Kohutek [w:] Komentarz do ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Warszawa

2005 czy M. Pawełczyk [w:] Komentarz do ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, pod red. A. Powałowskiego, Warszawa 2007, teza 5 do art. 4). Ponadto w działaniu syndyka wykonującego za wynagrodzeniem czynności w postępowaniu upadłościowym, nie można dopatrywać się przejawów ciągłości, czyli wykonywania czynności powtarzających się, regularnie występujących i trwających, a przede wszystkim czynności, których wykonywanie uzależnione jest od jego woli. Jest to w zasadzie działalność sporadyczna i incydentalna (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 17 września 1997 r., II SA 1089/96, Prawo Gospodarcze 1998 nr 1, s. 32). Zamiarem syndyka może być objęcie stałe (wielokrotne) wykonywanie tej funkcji, a także konkretne postępowania upadłościowe mogą trwać przez dłuższy czas. Jednak rzeczywista możliwość prowadzenia takiej „działalności usługowej” nie jest zależna od jego wolnej, nieskrępowanej woli. O powołaniu danej osoby do pełnienia funkcji syndyka w kolejnych postępowaniach upadłościowych decyduje bowiem wyłącznie sąd upadłościowy. Z punktu widzenia osoby podejmującej się czynności syndyka, możliwość prowadzenia takiej działalności jest od niej niezależna, a więc w tym znaczeniu przypadkowa. To przesądza, że syndyka nie można traktować jako przedsiębiorcy, podejmującego swobodnie i za wynagrodzeniem działalność (usługową) w zakresie zarządzania i likwidowania majątku upadłego. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 lutego 2008 r., I UK 257/07, przyjmując, że syndyk nie prowadzi działalności gospodarczej, odwołał się także do art. 5a pkt 6 ustawy z dnia 21 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1509 ze zm.), stosownie do którego działalność gospodarcza albo pozarolniczą działalność gospodarcza (w rozumieniu tej ustawy) to działalność zarobkowa: a) wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa, b) polegająca na poszukiwaniu, rozpoznawaniu i wydobywaniu kopalin ze złóż, c) polegająca na wykorzystywaniu rzeczy oraz wartości niematerialnych i prawnych - prowadzona we własnym imieniu bez względu na jej rezultat, w sposób zorganizowany i ciągły, z której uzyskane przychody nie są zaliczane do innych przychodów ze źródeł wymienionych w art. 10 ust. 1 pkt 1, 2 i 4-9. Do innych źródeł przychodów (niestanowiących przychodów z działalności gospodarczej) ustawa zalicza przychody z działalności wykonywanej osobiście (art. 10 ust. 1 pkt 2), a

według art. 13 pkt 6 tej ustawy, za przychody z działalności wykonywanej osobiście, uważa się między innymi przychody osób, którym organ władzy lub administracji państwowej albo samorządowej, sąd lub prokurator, na podstawie właściwych przepisów, zlecił wykonanie określonych czynności. Taki też jest charakter czynności wykonywanych przez syndyka w postępowaniu upadłościowym, a więc wynagrodzenie otrzymywane z tego tytułu jest przychodem z działalności wykonywanej osobiście, a więc nie jest to przychód z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej. Oznacza to, że syndyk nadal nie jest przedsiębiorcą (nie prowadzi działalności gospodarczej) w rozumieniu ogólnych przepisów o działalności gospodarczej (por. P. Kostrzewa: Ubezpieczenia społeczne i zdrowotne syndyka, nadzorcy sądowego i zarządcy, Służba Pracownicza 2004 nr 6, s. 24), a jedynie jest tak traktowany „w rozumieniu przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych oraz o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych”. Podkreślono, że ustawodawca w art. 157 ust. 4 Prawa upadłościowego zastosował fikcję prawną, która przesądza, iż do syndyka stosuje się jedynie przepisy o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin.

Powyższy pogląd, że w zakresie ubezpieczeń społecznych syndyk masy upadłości nie jest żadną z osób wymienionych w art. 8 ust. 6 ustawy systemowej, a podstawę podlegania przez niego ubezpieczeniom społecznym stanowi art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy systemowej w związku z art. 157 ust. 4 Prawa upadłościowego Sąd Najwyższy podzielił w kolejnym wyroku z dnia 12 lipca 2011 r., II UK 378/10 (OSNP 2012 nr 15-16, poz. 204). Wskazano w nim, że gdyby zamiarem ustawodawcy było zrównanie, w zakresie podlegania ubezpieczeniom społecznym, sytuacji prawnej syndyka masy upadłości i przedsiębiorcy, to niewątpliwie przepisy art. 157 ust. 4 Prawa upadłościowego jednoznacznie uznawałyby syndyka za osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy systemowej.

W przedstawioną powyżej linię orzecniczą wpisuje się też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 2013 r., I UK 597/12 (OSNP 2014 nr 2, poz. 29), w którym ponownie przypomniano, że syndyk masy upadłości w zakresie ubezpieczeń społecznych nie jest żadną z osób wymienionych w art. 8 ust. 6 ustawy systemowej, a podstawę podlegania przez niego ubezpieczeniom

społecznym stanowi art. 6 ust. 1 pkt 5 tej ustawy w związku z art. 157 ust. 4 Prawa upadłościowego. W związku z tym, obowiązkiem wynikającym z rozpoczęcia sprawowania funkcji syndyka jest zgłoszenie do organu rentowego przez syndyka swojej osoby w dwojakim charakterze: po pierwsze jako płatnika składek, a po drugie jako ubezpieczonego. Natomiast dopiero zapłacone przez syndyka składki na ubezpieczenia społeczne stanowią koszty postępowania upadłościowego.

W tym miejscu należy zauważyć, że art. 157 ust. 4 Prawa upadłościowego mimo wejścia w życie ustawy z dnia 15 czerwca 2007 r. o licencji syndyka (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 776) został skreślony dopiero z dniem 1 stycznia 2016 r. na mocy art. 428 pkt 95 lit. b ustawy z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 243). Ponadto w art. 453 ust. 1 Prawa restrukturyzacyjnego postanowiono, że dotychczasowa licencja syndyka stanie się licencją doradcy restrukturyzacyjnego. Oznacza to, że od dnia 1 stycznia 2016 r. syndyk masy upadłości będący osobą fizyczną będzie zobligowany wykonywać swoje obowiązki w ramach prowadzonej działalności gospodarczej i prowadzenie tej działalności stanowić będzie tytuł do objęcia go ubezpieczeniem społecznym. Z tym dniem został bowiem zmieniony art. 2 ustawy z dnia 15 czerwca 2007 r. o licencji syndyka, której to ustawie nadano tytuł „ustawa o licencji doradcy restrukturyzacyjnego”, w ten sposób, że dodano do art. 2 ust. 4, stanowiący, że osoba fizyczna posiadająca licencję doradcy restrukturyzacyjnego, prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą powołana do pełnienia funkcji w postępowaniu restrukturyzacyjnym, upadłościowym lub egzekucyjnym wykonuje czynności w ramach działalności gospodarczej. Nie budzi zatem wątpliwości, że począwszy od dnia 1 stycznia 2016 r. syndyk podlega ubezpieczeniom społecznym jako osoba prowadząca działalność gospodarczą, a nie jako osoba podlegająca z mocy prawa obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym na zasadach dotyczących osób prowadzących działalność gospodarczą. W kontekście powyższych rozważań należy uznać, że syndyk masy upadłości do dnia 31 grudnia 2015 r. nie był żadną z osób wymienionych w art. 8 ust. 6 ustawy systemowej, a ubezpieczeniom społecznym podlegał z mocy prawa na zasadach właściwych dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie art. 157 ust. 4 Prawa upadłościowego w związku z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy systemowej.

Oznacza to, że wobec syndyków podlegających ubezpieczeniom społecznym na podstawie art. 157 ust. 4 Prawa upadłościowego nie można było stosować wszystkich regulacji właściwych dla osób prowadzących działalność gospodarczą, ponieważ syndyk masy upadłości był jedynie osobą prowadzącą działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy systemowej, a nie osobą prowadzącą działalność gospodarczą w oparciu o przepisy ustawy o swobodzie działalności gospodarczej.

Z kolei art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników umożliwia, na warunkach w nim określonych, dalsze podleganie ubezpieczeniu rolniczemu rolnikowi, który podejmie pozarolniczą działalność gospodarczą. Zgodnie z art. 5 ust. 10 tej ustawy, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 2015 r., za pozarolniczą działalność gospodarczą uważa się pozarolniczą działalność gospodarczą prowadzoną na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez osoby fizyczne na podstawie przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, z wyłączeniem wspólników spółek prawa handlowego oraz osób prowadzących działalność w zakresie wolnego zawodu: 1) w rozumieniu przepisów o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne; 2) z której przychody są przychodami z działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. W wyroku z dnia 16 czerwca 2011 r., I UK 18/11 (OSNP 2012 nr 15-16, poz. 200), Sąd Najwyższy uwypuklił, że art. 5 ust. 10 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników ustanawia autonomiczne, odmienne od wynikającego z art. 8 ust. 6 ustawy systemowej, pojęcie pozarolniczej działalności gospodarczej, w celu wskazania, które osoby podlegające, w myśl art. 8 ust. 6 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 11 oraz art. 12 tej ustawy, ubezpieczeniom z systemu powszechnego, mogą pozostać w społecznym ubezpieczeniu rolniczym ze względu na podstawowy w strukturze ich dochodów charakter dochodu uzyskiwanego z działalności rolniczej. W ubezpieczeniu społecznym rolników obowiązuje bowiem generalnie zasada, że w razie posiadania innego tytułu do ubezpieczenia obowiązek ubezpieczenia rolniczego jest wyłączony (por. także uzasadnienie do uchwały Sądu Najwyższego w składzie siedmiu sędziów z dnia 22 lutego 2006 r., I UZP 4/05, OSNP 2006 nr 19-20, poz. 304). Innymi słowy z przywileju pozostania w ubezpieczeniu rolniczym

mogą korzystać tylko osoby wymienione w art. 5 ust. 10 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, jeżeli rolnik lub domownik, przed rozpoczęciem prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej podlegał ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy nieprzerwanie przez co najmniej 3 lata (art. 5a ust. 1) i spełniające pozostałe przesłanki określone w art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym. Ubezpieczeniu rolniczemu podlega z mocy ustawy rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny (art. 7 ust. 1 pkt 1 oraz art. 16 ust. 1 pkt 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników). Ponadto godzi się zauważyć, że z ustaleń poczynionych w sprawie przez Sąd pierwszej instancji wynika, iż wnioskodawca od 2008 r. podlegał ubezpieczeniom społecznym rolników na wniosek, a nie w pełnym zakresie z mocy ustawy, zaś Sąd Apelacyjny - nie prowadząc jakichkolwiek rozważań w tej kwestii - ograniczył się wyłącznie do stwierdzenia, że „dopiero po przekroczeniu w 2012 r. przychodu granicznego od dnia 1 stycznia 2013 r. wnioskodawca podlegał ubezpieczeniu jako osoba prowadząca działalność gospodarczą (art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników)”, a więc do przesłanki z art. 5a ust. 1 pkt 5 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, nie odnosząc się do przesłanki z art. 5a ust. 1 pkt 2 tej ustawy.

Natomiast nie znajduje akceptacji stanowisko organu rentowego, że granice czasowe wyznaczające obowiązek podlegania ubezpieczeniom społecznym syndyka masy upadłości, nadzorcy sądowego bądź zarządcy, stosownie do art. 157 ust. 4 Prawa upadłościowego, wyznacza automatycznie data uzyskania licencji syndyka, a nie faktyczne rozpoczęcie sprawowania tej funkcji, co wiąże się z wydaniem przez sąd upadłościowy orzeczenia na podstawie, którego dana osoba posiadająca licencję syndyka (obecnie doradcy restrukturyzacyjnego) zostaje wyznaczona do pełnienia funkcji syndyka, nadzorcy sądowego bądź zarządcy. Wbrew odmiennemu twierdzeniu organu rentowego, wniosku, że datę początkową obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym wyznaczała data uzyskania licencji syndyka nie da się wywieść z wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2011 r., II UK 378/10, w którym przyjęto, że podleganie przez syndyka obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym w okresie od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności pozarolniczej do dnia zaprzestania jej wykonywania w

rozumieniu art. 13 ust. 4 ustawy systemowej należy odnosić do okresu sprawowania funkcji syndyka, a nie do faktycznego wykonywania przez niego określonych czynności w toku postępowania upadłościowego. Sprawowanie funkcji syndyka ma bowiem miejsce z dniem powierzenia tej funkcji przez sąd, a nie z dniem uzyskania stosowanej licencji.

Odnosząc się do skargi kasacyjnej wnioskodawcy należy stwierdzić, że zawarte w niej zarzuty naruszenia prawa materialnego są bezzasadne. Art. 18a ust. 1 ustawy systemowej stanowi, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych, o których mowa w art. 8 ust. 6 pkt 1, w okresie pierwszych 24 miesięcy kalendarzowych od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 30% kwoty minimalnego wynagrodzenia. Wobec powyższego osoby, które rozpoczynają prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej, przez okres 24 miesięcy kalendarzowych od dnia rozpoczęcia wykonywania tej działalności mogą opłacać składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe od zadeklarowanej przez siebie kwoty, nie niższej jednak niż 30% kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę. Wnioskodawca zdaje się nie dostrzegać, że w okresie od dnia 1 stycznia 2013 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. nie był osobą, która rozpoczęła prowadzenie działalności gospodarczej, a więc regulacja zawarta w art. 18a ust. 1 ustawy systemowej już tylko z tego względu nie może mieć zastosowania. W doktrynie utrwalony jest także pogląd, że art. 18a ustawy systemowej dotyczy jedynie osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych (art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy systemowej), a nie wszystkich ubezpieczonych prowadzących działalność. Zatem nie mogą z tych preferencji korzystać twórcy i artyści, osoby prowadzące działalność w zakresie wolnego zawodu, wspólnicy jednoosobowej spółki z o.o. oraz wspólnicy spółki jawnej, komandytowej lub partnerskiej, a także osoby prowadzące niepubliczną szkołę, placówkę lub ich zespół na podstawie przepisów o systemie oświaty (zob. Komentarz do ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, pod red. B. Gudowskiej, J. Strusińskiej-Żukowskiej, Warszawa 2011, s. 377-378).

Kierując się motywami przedstawionymi powyżej Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.